

DOI 10.37491/UNZ.110.6
УДК 341.6 (477)

Євген БОЯРСЬКИЙ¹

ВИБІР ПРАВА У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ, УСКЛАДНЕНИХ ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ: ПРОБЛЕМИ ЧИННОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРИВАТНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Досліджується проблема визначення допустимості реалізації принципу автономії волі сторін у трудових відносинах, ускладнених іноземним елементом, згідно з чинним законодавством України. Актуальність дослідження зумовлена відсутністю єдиного підходу в українській науці щодо можливості вибору застосовного права до трудового договору, а також необхідністю гармонізації національного законодавства із правом Європейського Союзу. Метою дослідження є з'ясування змісту та правової природи ч. 1 ст. 52 Закону України «Про міжнародне приватне право», а також визначення можливості застосування загальних положень про вибір права до трудових договорів. Методологічну основу дослідження становлять системний, історико-правовий та порівняльно-правовий методи, що дозволили здійснити комплексну оцінку чинного колізійного регулювання, положень відповідних міжнародних договорів України, а також іноземних законів. Особливу увагу приділено співвідношенню загальних і спеціальних колізійних норм, а також ролі імперативних та /або надімперативних норм у забезпеченні захисту прав працівника. У результаті

¹ кандидат юридичних наук, науковий співробітник відділу методології євроінтеграції приватного права, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України (м. Київ), ievgen.boiarskyi@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0273-422X>.

дослідження встановлено, що чинна редакція ст. 52 Закону України «Про міжнародне приватне право» має імперативний характер та не передбачає можливості здійснення сторонами вибору права до трудового договору, за винятком випадків, прямо встановлених законами або міжнародними договорами України. Доведено, що застосування загальних положень про вибір права до трудових відносин суперечить спеціальному характеру трудового права та створює ризики обходу законів, спрямованих на захист прав працівників. Водночас, за результатами порівняльного аналізу, обґрунтовано, що в більшості європейських правопорядків допускається обмежена автономія волі сторін у трудових відносинах із обов'язковим забезпеченням певного стандарту захисту прав працівника. Відповідний підхід відображений і в новому проекті Цивільного кодексу України, який передбачає можливість вибору права за умови непогіршення становища працівника. У підсумку зроблено висновок про доцільність запровадження в національному законодавстві України інституту обмеженої автономії волі у трудових відносинах, ускладнених іноземним елементом, із чітким нормативним закріпленням гарантій захисту працівника як економічно слабшої сторони.

Ключові слова: принцип автономії волі, вибір права, трудові відносини, ускладнені іноземним елементом, проект Цивільного кодексу України.

Постановка проблеми. 22 січня 2026 р. до Верховної Ради України було подано проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) (Проект ЦК). Метою Проекту ЦК є «рекодифікація та системне оновлення приватного (цивільного) права України», а також гармонізація законодавства України із правом Європейського Союзу [1].

Восьма книга Проекту ЦК має назву «Право приватне міжнародне» призначена замінити чинний Закон України «Про міжнародне приватне право» (ЗпМПП) й інтегрує до структури Проекту ЦК правове регулювання як цивільних, сімейних та трудових відносин, ускладнених іноземним елементом. Пояснювальна записка до Проекту ЦК зазначає, що ключовою новелою цієї книги є «послідовне підсилення автономії волі сторін у виборі застосовного права» [2].

Зокрема, ч. 1 ст. 1868 Проекту ЦК передбачає, що «Сторони трудового договору можуть письмово обрати право країни, що його застосовують до трудового договору. Проте такий вибір не може погіршувати становище працівника порівняно з імперативними нормами права, що підлягатиме застосуванню за ненаявності вибору права» [1]. Це положення майже ідентично повторює ч. 1 ст. 8 Регламенту (ЄС) № 593/2008 Європейського Парламенту та Ради від 17 червня 2008 р. про право, що застосовується до договірних зобов'язань [3] та ч. 1 ст. 1589 проекту Цивільного кодексу України в редакції 1996 року [4], яка не потрапила в чинний ЗпМПП.

Така пропозиція прямо відобразити принцип автономії волі у трудових відносинах, ускладнених іноземним елементом, лише посилює актуальність питання, чи дозволяє чинний ЗпМПП сторонам здійснювати вибір права до трудового договору між ними. В українській правовій теорії немає одностайного підходу до цієї проблеми.

Згідно з одним підходом сторони є вільними здійснювати вибір права до трудового договору між ними. Так, наприклад, Г. С. Фединак та Л. С. Фединак зазначають, що «сторони, укладаючи трудовий контракт, можуть самостійно обрати правопорядок, якому підпорядкують свої трудові відносини [...]. Це властиво правовій системі України» [5, с. 343]. Більше того, ці ж авторки уточнюють, що «більшість європейських держав (у тому числі Україна) не застерігають про обрання конкретного правопорядку для регулювання умов контракту. В них дозволяється обирати чи змінювати обране законодавство в будь-який час до укладення чи після укладення контракту та підпорядковувати різні умови контракту законодавству різних правових систем» [5, с. 343]. Цей підхід також підтримують О. Р. Войцеховська, А. С. Довгерт, О. В. Руденко [6, с. 69; 7, с. 464].

Далі є низка вчених, які у своїх роботах свідомо чи несвідомо оминають питання поширення автономії волі на трудові відносини. До них можна віднести В. П. Жушмана, Л. І. Радченко, І. А. Шуміло [8, с. 222; 9, с. 290–291]. Тут також наочним є приклад науково-практичного коментаря до ЗпМПП В. В. Васильченка, де, коментуючи ч. 1 ст. 52 ЗпМПП, автор описує реалізацію принципу автономії волі за законом про міжнародне приватне право Республіки Польща; при цьому автор утримується від пояснення, чи можливе застосування цього принципу згідно із ЗпМПП [10, с. 133–134].

А є вчені, які заперечують проти поширення принципу автономії волі на трудові відносини, ускладнені іноземним елементом, згідно з чинним ЗпМПП. До таких вчених варто віднести О. В. Белогубову, В. Л. Чубарева, В. В. Яковлева [11, с. 395; 12, с. 126; 13, с. 51]. Останній, зокрема, сформулював жорсткий висновок про те, що реалізація принципу автономії волі у трудових відносинах, ускладнених іноземним елементом, «виглядає абсолютно неможливою з точки зору чинного законодавства» [13, с. 51].

Проблему також поглиблює відсутність публічно доступної судової практики, яка могла б продемонструвати ставлення українських судів до цієї проблеми.

Викладення основного змісту. Загальне колізійне правило щодо регулювання трудових відносин, ускладнених іноземним елементом, сформульоване у ч. 1 ст. 52 ЗпМПП таким чином: «До трудових відносин застосовується право держави, у якій виконується робота, якщо інше не передбачено законом або міжнародним договором України» (класична прив'язка *lex loci laboris*) [14].

Із вищенаведеного правила існує лише два винятки — або на підставі закону, або міжнародного договору України. Натомість право сторін здійснити вибір права прямо не передбачене. Це може свідчити про намір

законодавця не поширювати дію принципу автономії волі на відповідні правовідносини.

Як приклад, наведемо ч. 1 ст. 46 ЗУ ЗпМПП, яка передбачає: «До засновницького договору, що є установчим документом юридичної особи з іноземною участю, застосовується право держави, у якій буде створена юридична особа» [14]. Цей колізійно-правовий припис вважається імперативним і таким, що не допускає його обхід за вибором сторін, попри ст. 43 ЗпМПП [10, с. 122–123]. Зате ч. 2 ст. 46 ЗпМПП прямо передбачає право сторін здійснити вибір права до корпоративного договору [14]. Аналогічним прикладом є ч.ч. 1-2 ст. 39 ЗпМПП [14].

На думку А. С. Довгерта, відсутність прямої згадки про можливість сторін трудового договору здійснити вибір права не означає її заборону [6, с. 69]. Натомість, підлягатимуть застосуванню «загальні колізійні правила зобов'язального права про вибір права за згодою сторін договору» [6, с. 69]. Вочевидь, мова йде про ст. 43 ЗпМПП, яка передбачає, що «сторони договору згідно із ст.ст. 5 та 10 цього Закону можуть обрати право, що застосовується до договору, крім випадків, коли вибір права прямо заборонено законами України» [14].

Проте вищенаведена думка не є переконливою з таких підстав.

По-перше, свобода сторін договору щодо вибору права згідно зі ст. 43 ЗпМПП обмежується ст. 10 ЗпМПП, відповідно до якої «правочин та інші дії учасників приватноправових відносин, спрямовані на підпорядкування цих відносин праву іншому, ніж те, що визначається згідно із цим Законом, в обхід його положень, є нікчемними» [14]. Тобто якщо презюмувати імперативний характер ч. 1 ст. 52 ЗпМПП, то в такому випадку вибір права на підставі ст. 43 ЗпМПП є неможливим.

По-друге, ч. 1 ст. 52 ЗпМПП містить виняток у формулюванні «якщо інше не передбачено законом» [14]. Аналіз статей ЗпМПП показує, що коли законодавець мав намір робити посилання на статті цього закону, він використовував словосполучення «цей Закон» у різних відмінках. Тобто, якби ч. 1 ст. 52 ЗпМПП містила слова «якщо інше не передбачено цим Законом», то в такому випадку були б підстави для реалізації права на вибір права згідно зі ст. 43 ЗпМПП.

Натомість використання словосполучення «законом України» скоріше вказує на намір законодавця відіслати до положень законів, інших, ніж ЗпМПП. Зокрема, таким положенням є ст. 54 Кодексу торговельного мореплавства України, яка визначає, що відповідні трудові відносини «регулюються законодавством і міжнародними договорами України, цим Кодексом, генеральними та галузевими тарифними угодами, колективними і трудовими договорами (контрактами)» [15; 10, с. 133].

По-третє, застосування загального положення про вибір права за ст. 43 ЗпМПП до трудових договорів ігноруватиме специфічну природу трудових відносин. Так, О. О. Белогузова зазначає, що у сфері трудового права, на відміну від цивільного та сімейного права, з більшою силою репрезентує себе публічно-правове начало, яке виявляє себе в обмежувальній дії колізійних норм держави суду і, як наслідок — в обмеженні застосу-

вання іноземних законів [16, с. 76]. Під так званим публічно-правовим началом слід розуміти низку норм про норму тривалості робочого часу, мінімальну відпустку, безпеку умов праці тощо. У цьому контексті варто згадати перший абзац ст. 9 Кодексу законів про працю України (КЗпП України), згідно з яким «Умови трудових договорів, які погіршують становище працівників порівняно із законодавством України про працю, є недійсними» [17].

У цих обставинах вважається недоцільним беззастережно поширювати припис ст. 43 ЗпМПП на ч. 1 ст. 52 ЗпМПП. Натомість потребується спеціальний припис, який, з одного боку, даватиме сторонам право обирати застосовне право до трудового договору (з обмеженої або необмеженої кількості правопорядків), а з іншого боку, враховуватиме необхідність захисту прав працівника як економічно слабшої сторони.

Ч. 1 ст. 52 ЗпМПП у структурі Закону. Системне тлумачення ч. 1 ст. 52 ЗпМПП також свідчить про те, що вона не підпадає під застосування принципу автономії волі. На користь цього висновку свідчать такі аргументи:

По-перше, трудовий договір не є поіменованим у ст. 44 ЗпМПП, яка передбачає субсидіарні колізійні приписи для тих випадків, коли сторони не досягли згоди сторін про вибір права до договору між ними.

По-друге, окрім ч. 1 ст. 52 ЗпМПП, розділ VIII під назвою «Колізійні норми щодо трудових відносин» містить дві спеціальні статті, які регулюють трудові відносини громадян України, які працюють за кордоном (ст. 53), та трудові відносини іноземців та осіб без громадянства, які працюють в Україні (ст. 54) [14]. І з усього розділу VIII тільки п. 2 ч. 1 ст. 54 ЗпМПП містить положення про можливість вибору права для регулювання відносин іноземців та осіб без громадянства, які за межами України уклали з іноземними роботодавцями трудові договори про виконання роботи в Україні [14]. Тобто п. 2 ч. 1 ст. 54 ЗпМПП варто розглядати як виняток із загального правила за ч. 1 ст. 52 ЗпМПП.

По-третє, нижче табл. 1 ілюструє розміщення ч. 1 ст. 52 ЗпМПП та розділу VIII у структурі відповідного Закону, з огляду на законодавче закріплення та/або обсяг застосування принципу автономії волі до різних видів правовідносин, що підпадають під дію ЗпМПП [14].

У контексті вищенаведеного немає підстав для твердження, що серед різноманіття положень ЗпМПП, які прямо дозволяють необмежений та/або обмежений вибір права сторонами до правовідносин між ними, ч. 1 ст. 52 ЗпМПП може тлумачитися як така, що за замовчуванням дозволяє необмежений вибір права, причому ще й до трудового договору.

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика положень ЗпМПІ
щодо вибору права**

ЗпМПІ (розділ / види право- відносин)	Стаття ЗпМПІ	Обсяг можливості вибору права
Розділ V. Колізійні норми речового права	ч. 2 ст. 39	Необмежений вибір права, яке застосовується до виникнення та припинення права власності та інших речових прав, що є предметом правочину.
	ч. 1 ст. 42	Вибір права щодо захисту права власності та інших речових прав обмежено правом держави, у якій майно знаходиться, або правом держави суду.
Розділ VI. Колізійні норми щодо договірних зобов'язань	ст.ст. 43– 44	Необмежений вибір права для регулювання договірних зобов'язань.
	ч. 2 ст. 45	Необмежений вибір права за дотримання захисту прав споживача, що йому надається імперативними нормами держави місця його проживання/перебування/знаходження.
	ч. 2 ст. 46	Необмежений вибір права для регулювання корпоративного договору.
Розділ VII. Колізійні норми щодо недоговірних зобов'язань	ч. 4 ст. 49	Вибір права до зобов'язання, що виникло внаслідок завдання шкоди, обмежений правом держави суду.
	ч. 1 ст. 51	Вибір права до зобов'язання, що виникло внаслідок набуття, збереження майна без достатніх правових підстав, обмежений правом держави суду.
Розділ VIII. Колізійні норми щодо трудо- вих відносин	ч. 1 ст. 52	Предмет розгляду цієї статті.
	п. 2 ч. 1 ст. 54	Вибір права для регулювання трудових відносин іноземців та осіб без громадянства за межами України, які уклали з іноземними роботодавцями трудові договори про виконання роботи в Україні, обмежений лише правом України.
Розділ IX. Колізійні норми сімейного права	ч. 1 ст. 59	Вибір права для регулювання шлюбного договору обмежений правом держави особистого закону / звичайного місця перебування одного з подружжя або, стосовно до нерухомого майна, правом держави, у якій це майно знаходиться.
	ч. 3 ст. 60	Вибір права до правових наслідків шлюбу обмежений правом особистого закону одного з подружжя.
	ч. 1 ст. 61	Вибір права для регулювання майнових наслідків шлюбу обмежений правом держави особистого закону / звичайного місця перебування одного з подружжя, або, стосовно до нерухомого майна, правом держави, у якій це майно знаходиться.
	ст.ст. 67 та 67 ⁴	Вибір права до зобов'язань щодо утримання, які виникають із сімейних відносин, обмежений визначеним колом правопорядків, а також не припускає явно несправедливих або нерозумних наслідків для будь-якої із сторін.

ЗпМПП (розділ / види право- відносин)	Стаття ЗпМПП	Обсяг можливості вибору права
Розділ Х. Колізійні норми щодо спадкування	ч. 1 ст. 70	Вибір права спадкодавцем до заповіту обмежено правом держави, громадянином якої він був.

Примітка: складено автором на основі [14].

Положення міжнародних договорів як виняток з ч. 1 ст. 52 ЗпМПП. Як уже було згадано вище, другим винятком із ч. 1 ст. 52 ЗпМПП є положення, передбачені міжнародними договорами України. На сьогодні Україна є учасницею більш ніж 20 двосторонніх договорів про правову допомогу в цивільних і кримінальних справах. За даними автора, з них лише шість закріплюють право сторін здійснити вибір права до трудового договору з певними особливостями.

Ч. 1 ст. 42 Договору між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини в цивільних і кримінальних справах від 24 травня 1993 р., а також ідентична їй ч. 1 ст. 42 Договору між Україною і Республікою Молдова про правову допомогу та правові відносини в цивільних і кримінальних справах від 13 грудня 1993 р., передбачають право сторін, які мають трудові стосунки, «підпорядкувати їх обраному за згодою між собою законодавству» [18; 19]. Причому передбачене право здійснити вибір права не обмежене лише відповідним правом договірних держав. Аналогічне положення міститься також у ч. 1 ст. 42 Договору між Україною та Латвійською Республікою про правову допомогу та правові відносини в цивільних, сімейних, трудових та кримінальних справах від 23 травня 1995 р. [20].

Ч. 3 ст. 44 Договору між Україною та Республікою Македонія про правову допомогу в цивільних справах від 10 квітня 2000 р. передбачає право сторін трудового договору «підпорядкувати свої правовідносини законодавству будь-якої з Договірних Сторін» [21]. Аналогічне положення міститься у ч. 3 ст. 51 Договору між Україною та Чеською Республікою про правову допомогу в цивільних справах від 28 травня 2001 р. [22].

Ч. 3 ст. 40 Договору між Україною і Соціалістичною Республікою В'єтнам про правову допомогу і правові відносини в цивільних і кримінальних справах від 06 квітня 2000 р. передбачає, що «Сторони трудового договору можуть підпорядкувати свої правовідносини обраному за письмовою згодою між собою законодавству будь-якої з Договірних Сторін, якщо це не заборонено законодавством тієї Договірної Сторони, на території якої здійснюються трудові відносини» [23]. Таким чином, право на вибір права обмежене не лише правопорядками відповідних договірних держав, а й законодавством держави, на території якої здійснюються трудові відносини.

З огляду на вищенаведене, варто констатувати, що серед чинних для України міжнародних договорів про правову допомогу надання сторонам

трудового договору права обрати застосовне право до нього є рідкістю. А у більшості з цих поодиноких випадків можливість вибору обмежується лише правом договірних держав. На думку автора, ця обставина також свідчить про те, що ч. 1 ст. 52 ЗпМПП містить імперативний колізійний припис, який не допускає вибору права сторонами до відповідних відносин.

Історико-правовий погляд на розвиток колізійного регулювання трудових відносин, ускладнених іноземним елементом, в Україні. Після набуття незалежності України колізійно-правове регулювання трудових відносин обмежувалося ст. 8 КЗпП України, яка була присвячена застосуванню в «Українській РСР трудового законодавства інших союзних республік», тобто держав колишнього Радянського Союзу [24].

Ситуація змінилася 05 липня 1995 р., коли вступила в силу нова редакція ст. 8 КЗпП, що закріплювала колізійно-правове регулювання трудових відносин з іноземним елементом такого змісту: «Трудові відносини громадян України, які працюють за її межами, а також трудові відносини іноземних громадян, які працюють на підприємствах, в установах, організаціях України, регулюються законодавством сторони працевлаштування та міжнародними договорами України» [25]. Водночас жодних положень про вибір права до трудового договору передбачено не було.

У 1996 році до Верховної Ради України було внесено проект Цивільного кодексу України, який містив Книгу восьму під назвою «Міжнародне приватне право» [4]. Ч. 1 ст. 1589 містила положення, аналогічне положенню ч. 1 ст. 1868 Проекту ЦК, яке давало можливість сторонам трудового договору здійснити вибір застосовного права за умови, що «такий вибір не може погіршувати становище працівника порівняно з імперативними нормами права країни, яке підлягало б застосуванню за відсутності вибору права» [4].

Однак у ході подальшої роботи над проектом Цивільного кодексу України було вилучено Книгу восьму про міжнародне приватне право. А в остаточну версію ЗпМПП потрапив текст не вищенаведеної ч. 1 ст. 1589, а чинної ч. 1 ст. 52 ЗпМПП, в якій не передбачено автономію волі для сторін трудового договору. І А. С. Довгерт із жалем констатує, що в остаточну версію не потрапила умова про заборону погіршення становища працівника порівняно з імперативними нормами права країни, яке підлягало б застосуванню за відсутності вибору права [6, с. 69].

На нашу думку, відмову від спеціальної умови про захист становища працівника можна характеризувати як прикре упущення в результаті неналагодженої роботи над законопроектом. Беручи до уваги спрямованість українського трудового права на реалізацію та охорону трудових прав працівників, стає складно уявити, що законодавець свідомо прагнув дозволити сторонам трудового договору обрати право будь-якої держави світу, яке могло б мати наслідком істотне обмеження обсягу прав працівника порівняно з тими правами, які б він мав за правом держави, яке підлягало б застосуванню за відсутності угоди про вибір права.

Тим більше, це складно собі уявити в контексті того, що законодавцем було передбачено спеціальне положення про захист прав споживачів.

Так, ч. 2 ст. 45 ЗпМПП передбачає умови, коли «Вибір права сторонами договорів споживання не може обмежити захист прав споживача, який надається йому імперативними нормами права держави, у якій є його місце проживання, перебування або місцезнаходження» [14].

Критики вищенаведеного аналізу можуть стверджувати, що становище працівника не буде погіршено в силу того, що ст. 14 ЗпМПП не обмежує застосування імперативних (автор віддає перевагу терміну «надімперативних») норм права України та/або іншої держави, які мають тісний зв'язок з відповідними правовідносинами [14]. Але такий аргумент не є переконливим, оскільки ані ст. 14 ЗпМПП, ані практика судів України досі не сформулювала достатніх критеріїв визначення обсягу таких імперативних/надімперативних норм права. Відповідно немає підстав стверджувати, що імперативні норми трудового права, які регулюють становище працівника, автоматично підпадатимуть під сферу дії ст. 14 ЗпМПП.

Ще менш визначеним є питання про те, якою мірою імперативні норми трудового права України, які регулюють становище працівника, можуть бути охоплені поняттям основ правопорядку (публічним порядком) України згідно із ч. 1 ст. 12 ЗпМПП, яка може виключати застосування норми права іноземної держави, зокрема тієї, чие право сторони обрали та погодили для регулювання відносин між ними [14].

Законодавства сусідніх держав на рубежі XX та XXI століть.

Для аналізу розглядуваної проблеми додатковий інтерес представляє практика іноземних держав-сусідів України, які також розробляли та/або реформували правове регулювання приватноправових відносин, ускладнених іноземним елементом, наприкінці 90-х років XX ст. та/або на початку XXI ст.

Закон Естонської Республіки «Про міжнародне приватне право» від 27 березня 2002 р. у ч. 1 ст. 35 закріплює стосовно трудового договору, що вибір права сторонами трудового договору не може мати наслідком позбавлення працівника захисту, який йому надають імперативні норми права держави, які застосовувалися б у випадку, коли вибір права зроблено не було [26]. Аналогічне положення міститься в ч. 1 ст. 1611⁵ Цивільного кодексу Республіки Молдови від 06 червня 2002 р. [27], а також ч. 1 ст. 96 Кодексу міжнародного приватного права Республіки Болгарія від 17 травня 2005 р. [28]

Закон Грузії «Про міжнародне приватне право» від 29 квітня 1998 р. містить спеціальну ст. 38 про імперативні норми соціального захисту, відповідно до якої «Вибір права вважається недійсним, якщо він суперечить імперативним нормам, прийнятим з метою захисту споживачів та працівників від дискримінації. Це правило також застосовується до [...] трудових договорів або договорів про надання послуг, якщо вони укладаються або уклалися в країні, де споживачі та працівники мають місце проживання і де діють ці захисні норми» [29].

Таким чином, у законодавствах жодної з вищенаведених держав немає прикладів поширення принципу автономії волі на трудові відносини, ускладнені іноземним елементом, за замовчуванням (без прямої вказівки

на це). Водночас в усіх прикладах законодавці унеможливають погіршення становища працівника внаслідок можливого вибору права до трудового договору.

Висновок. З огляду на вищенаведений аналіз, автор вважає доведеним твердження, що чинна ч. 1 ст. 52 ЗпМПП не передбачає можливості вибору права учасниками трудових відносин, ускладнених іноземним елементом, окрім випадків, прямо передбачених законами та/або міжнародними договорами України. Але, навіть якщо наведені аргументи не вважати 100 % переконливими, вони беззаперечно свідчать про наявність проблеми з тлумаченням ч. 1 ст. 52 ЗпМПП в контексті можливості реалізації учасниками вибору права.

Беручи до уваги поточний процес адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, де принцип автономії волі поширюється на трудові відносини за умови забезпечення захисту прав працівників (Регламент (ЄС) № 593/2008 від 17 червня 2008 р. згадано на початку статті), автор вважає за доцільне закріпити право учасників трудових відносин, ускладнених іноземним елементом, здійснювати вибір права за умови забезпечення захисту прав та/або становища працівників. Відповідно, автор підтримує ініціативу щодо внесення до чинного законодавства положення ч. 1 ст. 1868 Проекту ЦК, яке було процитоване вище.

Список використаних джерел

1. Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного). Проект № 14394 від 22.01.2026 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://t.ly/0EU3D> (дата звернення: 14.04.2026).
2. Пояснювальна записка до Проекту Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) (№ 14394 від 22.01.2026 р.). URL: <https://t.ly/F5FKP> (дата звернення: 14.04.2026).
3. Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I). *EUR-Lex*. URL: <https://t.ly/Xibbo> (дата звернення: 14.04.2026).
4. Проект про проект Цивільного кодексу України (альтернативний) № 0975 від 20.12.1996 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://t.ly/NF6OF> (дата звернення: 15.04.2026).
5. Федіяк Г. С., Федіяк Л. С. Міжнародне приватне право. Вид. 8-е. Київ : Алерта, 2021. 524 с.
6. Міжнародне приватне право. Науково-практичний коментар Закону / за ред. А. Довгерта. Харків : Одісей, 2008. 352 с.
7. Войцеховська О. Р., Руденко О. В. Міжнародне приватне право: особлива частина. Харків : Право, 2023. 520 с.
8. Міжнародне приватне право / за ред. В. П. Жушмана та І. А. Шуміло. Харків : Право, 2011. 320 с.
9. Міжнародне приватне право. Практикум / кер. авт. кол. І. А. Діковська. Київ : Юрінком Інтер, 2024. 368 с.
10. Васильченко В. В. Науково-практичний коментар Закону України «Про міжнародне приватне право». Київ : Істина, 2007. 200 с.
11. Чубарев В. Л. Міжнародне приватне право. Київ : Атіка, 2008. 608 с.

12. Белогубова О. В. Колізійно-правове регулювання трудових відносин, ускладнених іноземним елементом, в міжнародному судноплаванні. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 50. С. 120–130. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*. URL: <https://t.ly/uUi-t> (дата звернення: 15.04.2026).
13. Яковлев В. В. Автономія волі у трудових відносинах, ускладнених іноземним елементом. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія: Право*. 2011. Вип. 17. С. 46–52.
14. Про міжнародне приватне право. Закон України від 23.06.2005 р. № 2709–IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/rGXra> (дата звернення: 15.04.2026).
15. Кодекс торгового мореплавства України від 23.05.1995 р. № 176/95–ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/2mb7T> (дата звернення: 15.04.2026).
16. Белогубова О. О. Міжнародне приватне трудове право в системі міжнародного приватного права. *Конгрес міжнародного та європейського права* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 квітня 2019 р.). Одеса : Фенікс, 2019. С. 75–80.
17. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322–VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/Z-KIK> (дата звернення: 16.04.2026).
18. Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 24.05.1993 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/Wuc2v> (дата звернення: 15.04.2026).
19. Договір між Україною і Республікою Молдова про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 13.12.1993 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/FqHUX> (дата звернення: 15.04.2026).
20. Договір між Україною та Латвійською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних, трудових та кримінальних справах від 23.05.1995 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/Q5Kdc> (дата звернення: 15.04.2026).
21. Договір між Україною та Республікою Македонія про правову допомогу в цивільних справах від 10.04.2000 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/cCvLM> (дата звернення: 15.04.2026).
22. Договір між Україною та Чеською Республікою про правову допомогу в цивільних справах від 28.05.2001 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/3Ok9m> (дата звернення: 15.04.2026).
23. Договір між Україною і Соціалістичною Республікою В'єтнам про правову допомогу і правові відносини в цивільних і кримінальних справах від 06.04.2000 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/wloFS> (дата звернення: 15.04.2026).
24. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322–VIII у ред. станом на 04.01.1992. *LIGA:ZAKON*. URL: <https://t.ly/PCFVa> (дата звернення: 15.04.2026).
25. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322–VIII у ред. станом на 05.07.1995 р. *LIGA:ZAKON*. URL: <https://t.ly/nMSnR> (дата звернення: 15.04.2026).
26. Private International Law Act : passed 27.03.2002. Riigi Teataja. I 2002, 35, 217. *Riigi Teataja*. URL: <https://t.ly/CsbGz> (дата звернення: 15.04.2026).

27. Codul Civil al Republicii Moldova Nr. 1107–XV din 06-06-2002. © *Ministerul Justiției*. URL: <https://t.ly/LLBb9> (дата звернення: 15.04.2026).
28. Bulgarian Private International Law Code. IFRC. URL: <https://t.ly/5N5YR> (дата звернення: 15.04.2026).
29. On Private International Law : Law of Georgia No. 1361 of 29.04.1998. *Legislative Herald of Georgia*. URL: <https://t.ly/jPNnA> (дата звернення: 15.04.2026).

Ievgen BOIARSKYI

(Academician F. H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship)

Choice of Law in Employment Relations Involving Foreign Element: Problems of Current Regulation and Prospects for Modernisation of Ukrainian Private Law

The article is devoted to the issue of determining the admissibility of implementing the principle of party autonomy in employment relations with a foreign element under the current legislation of Ukraine. The relevance of the study is dictated by the absence of a unified approach in Ukrainian legal scholarship regarding the possibility of choosing the law applicable to an employment contract, as well as by the need to harmonise Ukrainian legislation with the law of the European Union. The purpose of this article is to define the content and legal nature of Part 1 of Article 52 of the Law of Ukraine «On Private International Law» and to determine whether the general provisions on the choice of law may be applied to employment contracts. The methodological basis of this article consists of the systemic, historical-legal, and comparative-legal methods, which made it possible to perform a comprehensive assessment of the current conflict-of-laws regulation, the provisions of relevant international treaties of Ukraine, and foreign legislation. Particular attention is paid to the correlation between general and special conflict-of-laws rules, as well as to the role of mandatory and/or overriding mandatory rules in ensuring the protection of employees' rights. The analysis has shown that the current wording of Article 52 of the Law of Ukraine «On Private International Law» is mandatory in nature and does not provide for the possibility for the parties to choose the law applicable to an employment contract, except in cases expressly provided for by laws or international treaties of Ukraine. It is proven that the application of general provisions on the choice of law to employment relations contradicts the specific nature of labour law and creates risks of circumventing laws aimed at protecting employees' rights. At the same time, the comparative analysis shows that most European legal orders allow limited party autonomy in employment relations, provided that a certain standard of protection of employees' rights is ensured. This approach is also reflected in the new Draft Civil Code of Ukraine, which fixes the possibility of choosing the applicable law, provided that the employee's position is not worsened. In conclusion, the article argues that it is advisable to introduce into the national legislation of Ukraine the institution of limited party autonomy in employment relations complicated by a foreign element, with clear statutory guarantees for the protection of the employee as the economically weaker party.

Keywords: principle of party autonomy, choice of law, employment relations with a foreign element, Draft Civil Code of Ukraine.

Надійшла до редакції 14.04.2026

Прийнята до друку 21.05.2026

Опублікована онлайн 22.05.2026

Опублікована

31.05.2026

Декларації

Фінансування. Дослідження виконано без зовнішнього фінансування в межах науково-дослідної теми «Теоретико-прикладні засади модернізації приватноправового забезпечення національних інтересів України в умовах трансформації міжнародного правопорядку» (номер державної реєстрації 0126U000090) Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України.

Конфлікт інтересів. Конфлікт інтересів відсутній.

Використання штучного інтелекту. Штучний інтелект (ChatGPT-5.5) було використано задля мовного редагування тексту (стиль, граматики, переклад) та покращення формулювань без зміни змісту. Автором самостійно здійснено дослідження, проведено аналіз наукових та нормативно-правових джерел, сформовано аргументацію та висновки. Усі оригінальні ідеї є авторськими. Новизна роботи є повністю авторським здобутком.